

Vårt datum: 2025-10-13

Ert datum: 2025-06-17

Vårt dnr: 33-1405/2025

Er ref: KN2025/01049

Yttrande

Fyll i namn och adress

Handläggare:
Gustav Svensson

Remissvar angående Bättre förutsättningar för klimatanpassning

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 17 juni 2025 tagit emot ovanstående ärende för yttrande. Med anledning av detta vill SGU framföra följande. SGU:s sammanfattande inställning

SGU

tillstyrker	utredningens förslag om att staten bör ta ett större ansvar för att hantera risken för översvämning från havet,
framhäver	betydelsen av uppdaterade geologiska underlag och geologisk kompetens i genomförandet av flera av utredningens förslag, särskilt de som berör översikts- och detaljplaner som strandskydd,
anser	att klimatrelaterade risker för grundvattnet behöver lyftas och beaktas,
framhäver	att klimatrelaterade risker för så kallade obebyggda miljöerna utanför detaljplanelagt område behöver beaktas i större utsträckning,
anser	att SGU bör inkluderas mer i arbetet med klimatanpassning under förutsättning att SGU får nödvändig finansiering för detta,
tillstyrker	utredningens förslag om att anpassa kommunens möjlighet och skyldigheter att upphäva och ändra i detaljplaner i de delar där det finns risk för klimatrelaterade effekter som översvämningar, ras, skred eller erosion,
tillstyrker	utredningens förslag om att kommunen i översiktsplan ska ange vilka fysiska åtgärder som kommunen avser vidta för att minska klimatrelaterade skador,
tillstyrker	förslaget om att kommunen ska tillhandahålla skriftligt underlag om klimatrelaterade risker, samt
framhäver	vikten av nationella riktlinjer som stöd för kommuner, konsulter m.fl. i framtagande av klimatanpassningsåtgärder.

Motiven för SGU:s ställningstagande framgår nedan.

Generella synpunkter om klimatanpassning

SGU anser att de åtgärder som föreslås i utredning är lämpliga och nödvändiga steg i det pågående arbetet med att klimatanpassa och förbereda det svenska samhället för pågående och kommande klimatförändringar. Klimatanpassning innebär dock långsiktigt arbete som kräver utrymme för adaptiv hantering av de problem och frågor som klimatförändringarna medför. Det är också viktigt med samordning mellan olika aktörer i samhället, såsom myndigheter, kommuner och privata intressen.

SGU noterar att utredningen främst fokuserar på administrativa och tekniska lösningar i bebyggd miljö och SGU vill därför även lyfta fram potentialen för naturbaserade lösningar för att minimera klimatrelaterade risker, t.ex. att styra vattenflöden till låglänta områden som får översvämmas – istället för att bygga fysiska vallar. De lösningar som föreslås i utredningen måste vara flexibla och adaptiva eftersom behoven kommer att förändras över tid i takt med att klimatpåverkan accelererar och ny kunskap samlas in.

SGU anser att för att kunna minimera de risker som nämns i utredningen krävs ett omfattande geologiskt underlag och geologisk kompetens. SGU anser att myndigheten kan bistå mer i arbetet för att minska klimatrelaterade risker och påverkan på samhället. SGU kan t.ex. bidra med uppdaterad kartläggning av relevanta områden och skräddarsydda geologiska underlag för områden med klimatrelaterade risker. Det behövs dock fler riktade uppdrag och ekonomiska medel till SGU och andra relevanta expertmyndigheter för att löpande kunna tillhandahålla nödvändigt underlag och expertis till regeringen, andra myndigheter, kommuner och privata aktörer.

Det är viktigt att SGU och andra myndigheter som kan bidra i arbetet får tydliga uppdrag och finansiering från regeringen för att bygga upp nödvändiga kompetenser, rikta kartläggande verksamhet samt utveckla nya klimatanpassningsåtgärder. Utredningen anger att finansiering av åtgärder i huvudsak ska ske med befintligt anslag för klimatanpassning. SGU bedömer att inte bara de åtgärder som föreslås i utredningen behöver mer medel, utan det kommer också krävas ytterligare medel för att genomföra andra nödvändiga klimatanpassningsåtgärder i ett adaptivt och långsiktigt klimatarbete.

Havsnivåhöjningar, ras, skred, erosion och översvämningar

SGU tillstyrker utredningens förslag om att staten bör ta ett större ansvar för att hantera risken för översvämning från havet. SGU tillstyrker även förslaget om att det i närtid bör klarläggas var översvämningsskydd mot havet bör anläggas med utgångspunkt från nationella intressen.

SGU vill dock lyfta riskerna med kusterosion som ett resultat av havsnivåhöjningar. Dessa risker nämns inte i utredningen men kan innebära omfattande skador för samhället. Det behövs högupplösta geologiska underlag för både land och grunda havsbottnar för att vidta åtgärder för att minska riskerna för sådana skador.

SGU saknar även beskrivningar av den påverkan havsnivåhöjningar kan innebära på grundvattnet. Höjda havsnivåer medför en ökad risk för saltvatteninträngning och därmed risk för påverkan på dricksvattenförsörjning i kustnära samhällen. Det kan behövas vidtas åtgärder för att skydda

grundvatten som löper störst risk att drabbas. Havsnivåhöjningar medför även att kustnära grundvattennivåer stiger, vilket kan öka risken för översvämningar i kustnära områden.

Översvämningar, både vid kusten och inåt landet, riskerar också medföra förorenings-spridning från förorenade områden vilket kan innebära att förorenat vatten tränger ned i grundvattnet eller sprider sig till ytvatten. SGU vill framhäva risken för påverkan på grundvatten vid översvämningar. Sådana risker behöver beaktas, utredas och ses över i det fortsatta arbetet med klimatanpassning.

SGU vill även lyfta fram risken för fysiska förändringar som t.ex. så kallad *coastal squeeze*, där stigande havsnivåer i kombination med bebyggelse och infrastruktur i kustnära områden hindrar naturliga habitat såsom strandängar, sandstränder och laguner från att migrera inåt land vid förändrade havsnivåer och som effekt av ökade stormhändelser. Det innebär att viktiga Natura 2000-habitat riskerar att försvinna eller kraftigt påverkas, vilket påverkar både biologisk mångfald och kustens naturliga skydd mot översvämningar och erosion. För att motverka detta krävs ett långsiktigt och strategiskt planeringsarbete och kartläggning som inkluderar såväl geologisk som ekologisk kunskap. Fysiska förändringar på grund av havsnivåhöjningar kan leda till förlust av skyddade naturtyper, fragmentering av habitat och påverkan på artförekomster. SGU:s maringeologiska data och kustanalyser utgör viktiga underlag för att kunna följa och bedöma dessa förändringar över tid.

Utredningen föreslår att Boverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska få i uppdrag att prioritera de kuststräckor där det är av nationellt intresse att befintliga värden långsiktigt skyddas mot översvämningar från havet. Utpekande av prioriterade kuststräckor bör baseras på en kombination av kunskap om skyddsvärden och klimatrelaterade risker. SGU har relevanta underlag och expertkunskap att bidra med i de kommittéer som föreslås få i uppdrag att i dialog med berörda kommuner klarlägga förutsättningarna för att anlägga kustskydd vid de prioriterade sträckorna. Utan rätt kunskap om lokala geologiska och hydrogeologiska förhållanden och om kusterosionsprocesser riskerar dyra investeringar i skyddsåtgärder att få direkt motsatt effekt än den tänkta och i värsta fall öka erosionsskadorna på känsliga kuststräckor.

Geografiska avgränsningar

Utredningen har valt att inrikta sig på den byggda miljön och de hinder för klimatanpassning som uppträder där. Av utredningen framgår att förslagen inte ska skapa nya hinder utan i bästa fall kan underlätta genomförandet av klimatanpassningsåtgärder även utanför den byggda miljön.

SGU anser dock att det ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är viktigt att fullt ut inkludera även de så kallade obebyggda miljöerna utanför detaljplanelagt område. Att inte till fullo beakta de obebyggda miljöernas innebär att utredningen tappar avrinningsområdesperspektivet där åtgärder uppströms städer och infrastruktur kan ha avgörande betydelse för behov och omfattning av klimatanpassningsåtgärder i bebyggd miljö. Vikten av att beakta även miljöer utanför detaljplanelagda områden illustrerades tydligt i samband med höstens skyfall i Västernorrland där infrastruktur i anslutning till kalavverkade områden spolades bort. Sambandet är inte fastställt men olyckan belyser vikten av att minimera riskerna för extremflöden med erosion, ras och skred som följd. Detta är bara ett exempel på behovet att koppla ihop stad och land i klimatanpassningsarbetet. Riskanalyserna för och orsaken till ras, skred och erosion behöver utvecklas. Utredningen nämner dessa risker generellt, men SGU anser att det är viktigt att knyta riskerna för ras, skred och erosion till klimatrelaterade faktorer.

Kommunens möjligheter och skyldigheter klimatanpassa detaljplaner m.m.

SGU tillstyrker utredningens förslag om att anpassa kommunens möjlighet och skyldigheter att upphäva och ändra i detaljplaner i de delar där det finns risk för klimatrelaterade effekter som översvämningar, ras, skred eller erosion. SGU tillstyrker också att utredningens förslag – att kommunen i översiktsplan ska ange vilka fysiska åtgärder som kommunen avser vidta för att minska klimatrelaterade skador. SGU tillstyrker även förslaget att kommunen ska tillhandahålla skriftligt underlag om klimatrelaterade risker.

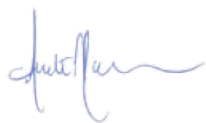
Det kan inte förväntas att samtliga kommuner har den kunskap och kompetens som krävs för att uppfylla kraven som ställs i förslaget. Det kommer sannolikt att bli ett omfattande arbete för kommunerna att planera för att utreda de områden där det finns en potentiell risk för klimatrelaterade skador och därefter planera och initiera lämpliga klimatanpassningsåtgärder för att minimera denna potentiella risk. SGU anser att det krävs ett omfattande kunskapsunderlag, inkluderande geologisk information, för att kommunen ska genomföra de föreslagna åtgärderna och tillhandahålla den information som krävs.

För att kunna stötta de kommuner som behöver hjälp ställs det krav på samordning mellan de statliga expertmyndigheter som besitter den lämpliga kunskap som krävs för att stötta kommunerna i detta arbete. Utredningen nämner bland annat SGI, SMHI och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. SGU vill dock framhäva att även SGU besitter omfattande kunskap och underlag som är en grundläggande förutsättning för riskbedömning och som är nödvändigt för klimatanpassningsarbetet. Som nämnts har SGU både planeringsunderlag och expertkompetens som ska användas i arbetet med t.ex. kusterosion, påverkan på grundvatten, landerosion, ras och skred. SGU anser därför att SGU behöver inkluderas mer i det framtida arbetet med klimatanpassning, under förutsättning att SGU får nödvändig finansiering för detta.

Det sker ständiga förändringar i bedömningen av klimatpåverkan och kraven på kunskapsunderlag. Förslagen i utredningen, och de problem som kommunerna kommer att ställas inför i framtiden, innebär omfattande krav på att ha rätt kompetens avseende komplexa frågeställningar. Det finns stora osäkerheter kring hur kommuner kan hantera och bedöma underlag och utföra riskbedömningar i olika skalor. SGU bedömer att kommunerna behöver stöd från ett eller flera statliga organ som också kan sköta uppdatering av nationella riktlinjer och ge lokalt stöd för att minska klimatrelaterade risker på kommunnivå. SGU anser att nationella riktlinjer för klimatanpassningsarbetet skulle förbättra förutsättningarna för genomförandet av effektiva klimatanpassningsåtgärder och på sikt innebär det en minskad belastning på kommunerna genom att kompetenser delas.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Anette Madsen.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även enhetschef Mats Wallin, enhetschef Anna Hedenström, statsgeolog Lars-Ove Lång, statsgeolog Bradley Goodfellow och statsgeolog Daniel Mattsson deltagit. Jurist Gustav Svensson har varit föredragande.

Anette Madsen

Gustav Svensson